

แนวโน้มรูปแบบห้องสมุดโรงเรียนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

จันทร์สถิตย์ พันธุ์เพชร*

ดร.มลิวีย์ ประดิษฐ์ธีระ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มรูปแบบห้องสมุดโรงเรียนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน 8 ด้าน ดังนี้ 1. การบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหารจัดการให้มีทุกภาคส่วน ได้แก่ สถานศึกษา องค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรอิสระในท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนห้องสมุด เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการอำนวยการบริหาร 2. งบประมาณ คณะกรรมการอำนวยการบริหาร ให้การสนับสนุนงบประมาณ 3. บุคลากร นำหลักการจัดการความรู้มาสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้การวิจัย และการพัฒนาทักษะความรู้ในการปฏิบัติงาน การบริหารและคุณภาพการดำเนินงานของบุคลากร 4. ทรัพยากร จัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงกับหลักสูตรสถานศึกษาและความต้องการของผู้ใช้บริการ รวบรวม และจัดเก็บ สารสนเทศที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อสร้างอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในรูปแบบของฐานข้อมูล เชื่อมโยง สารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับท้องถิ่นด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ชุมชนเข้าถึงอย่างสะดวกรวดเร็ว 5. อาคาร สถานที่และครุภัณฑ์ อาคารห้องสมุดควรตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของโรงเรียน การคมนาคมสะดวกไม่อยู่ในที่ลับ มีบรรยากาศที่เหมาะสมทุกด้าน เพื่อดึงดูดใจอยากให้เขาใช้บริการ 6. บริการและกิจกรรม จัดบริการเชิงรุก ทุกรูปแบบเข้าไปในชุมชน เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระบบเครือข่ายข้อมูลท้องถิ่นกับเครือข่ายโลก จัดกิจกรรมเพื่อสร้าง อาชีพ จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชนเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ จัดบริการและกิจกรรมให้กับชุมชนใน วันเสาร์-อาทิตย์ 7. เครือข่ายและความร่วมมือระหว่างห้องสมุด มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดกิจกรรมและเผยแพร่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนร่วมกัน 8. การประเมินคุณภาพห้องสมุด มีการประเมิน ทั้ง กระบวนการในแต่ละด้านโดยกำหนดตัวชี้วัดอย่างชัดเจนทั้งการประเมินผลการดำเนินงาน ประเมินผลเชิงคุณภาพ ประเมินผลเชิงปริมาณและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

คำสำคัญ : การบริการชุมชน แหล่งการเรียนรู้ของชุมชน การจัดการความรู้

Abstract

This research aimed to study trends of School library Model in Promoting Community Learning Resources in 8 following areas: 1. Management: School administrators should manage all public sectors of educational organizations included Educational Administrators, local organizations, and independent organizations to take part in the Board Executive Committee. 2. Budgeting: Commission Executive Committee must supports the budget. 3. Personnel: The knowledge management, research and development, and quality management are the knowledge the library staff is needed. 4. Resources: the

* นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

** ผู้อำนวยการสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยรังสิต

library should serve the teaching -learning process and the needs of users. Whereas, the information provided in libraries should support the community in order to create jobs and improve the quality of life. Moreover, library should have the useful linked databases via the Internet in order to access quickly and easily. 5. Premises and durable: Library building should be located in the center of the school. Convenient transportation is also needed. The good and peaceful atmosphere is an attractive factor. 6. Services and activities: Proactive services should be provided. Library should act as the gateway to any local and global knowledge networks. Career promoting activities should be done often in the libraries in order to create a learning community and to promote new knowledge to the community members. Those services and events should be held on weekend days. 7. Library networking and cooperation: Library should organize the library collaborations in order to share and disseminate the useful information resources to its community. 8. Library quality evaluation: There should be the library quality indicators which are used in the quality assessment process. The indicators must be clearly defined either qualitative or quantitative ways. Lastly, the evaluation result must be shown publicly.

Keywords : Community service, Community learning resources, Knowledge management

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society) เพราะความรู้ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชนที่อาศัยอยู่ให้มีคุณภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าเท่าทันกับอารยประเทศ ดังที่ ชลภัตต์ วงษ์ประเสริฐ (2549 : 4-7) กล่าวไว้ว่า การศึกษาไทยตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาจึงมุ่งพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีความรู้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข พัฒนาสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาตระหนักถึงความสำคัญความจำเป็นของการเรียนรู้ที่ทุกคน และทุกส่วนในสังคม มีความใฝ่รู้และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องเป็นปกติวิสัยในชีวิตประจำวันของทุกคนเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ของทุกคน ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ดังนั้นการศึกษาจึงมีบทบาทในการพัฒนาประชากรของประเทศให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เจตนารมณ์หนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากที่สุดเพื่อความเป็นเอกภาพในระดับนโยบาย โดยคาดหวังว่าเมื่อสถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ มีการทำงานประสานร่วมมือกันกับหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ก็จะสามารถจัดการเรียนการสอน ได้อย่างยืดหยุ่นหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียนและเขตพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างเพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจทางวิชาการ การบริหารงานบุคคลและการเงิน งบประมาณนี้ หากทำได้สำเร็จจริงก็จะส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาของไทยมีความคล่องตัวสูง หน่วยงานที่ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่และสถานศึกษาจะสามารถปรับตัวให้ยืดหยุ่นสอดคล้องกับเงื่อนไขและสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ได้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสังคมตามที่

กำหนดไว้ในกฎหมายการศึกษาได้ในที่สุด วิชัย ดันศิริ (2536:6) กล่าวว่า การกระจายอำนาจทางการศึกษา มุ่งเน้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อการศึกษาเป็นกระบวนการที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของ คนในสังคมไทยสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสันติสุขสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ยังมุ่งให้สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคล สถาบันอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในชุมชนโดยการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอีกด้วย

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งในชุมชนย่อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชน โรงเรียนที่ดี ต้องไม่แปลกแยกจากชุมชน ห้องสมุดเป็นหน่วยงานหนึ่งของโรงเรียนจึงควรมีบทบาทนอกจาก รวบรวมสรรพวิทยาการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรของโรงเรียนแล้ว จึงควรมีการขยายการให้บริการออกไปสู่ชุมชน ดังที่ จีวลิักษณ์ บุญยะกาญจน์ (2528 : 57) กล่าวว่า ห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งที่ยกระดับอาชีพคุณค่าทางวัฒนธรรม และสังคมให้แก่ชุมชนเพื่อให้นักในชุมชนได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนที่อาศัย นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทองอยู่ แก้วไทรสะท้อน และชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2544 : 226 - 242) เห็นว่าห้องสมุดควรเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เป็นแหล่งที่ให้นักเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและกระบวนการเรียนรู้ของการศึกษา ทั้งในระบบและการศึกษานอกระบบ โดยมีเป้าหมายคือ คนไทยสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีความสุข เช่นเดียวกับที่ชูติมา สัจจามันท์ (2544 : 18 - 23) เห็นว่าห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ เพื่อตอบรับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน ในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ห้องสมุดโรงเรียนควรเพิ่มบทบาทให้กับสถานศึกษา โดยการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชน เพื่อเป็นการรองรับนโยบายการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชน ห้องสมุดโรงเรียนควรมีนโยบายดำเนินการด้านการจัดบริการชุมชนโดยทำหน้าที่ทั้งให้การศึกษาและเป็นแหล่งการเรียนรู้ชุมชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวโน้มรูปแบบห้องสมุดโรงเรียนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้รูปแบบห้องสมุดโรงเรียนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน
2. ได้แนวทางให้กับองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป็นอีกหนึ่งแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน
3. ได้แนวทางให้กับผู้บริหาร และบรรณารักษ์โรงเรียนตัดสินใจวางแผนปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียน ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษาของคนในชุมชนยิ่งขึ้น
4. ได้แนวทางในการดำเนินงานของบรรณารักษ์ ห้องสมุดโรงเรียนเพื่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่มคือ
 - (1) ผู้เชี่ยวชาญ เป็นทั้งประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 19 คน
 - (2) ชุมชนใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากเกณฑ์ร้อยละ 20 ของประชากร จำนวนประชากรทั้งสิ้น 411 คน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยแบ่งตามสัดส่วนดังนี้ สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร 11 คน สมาชิกสภาเขต 71 คน รวมทั้งสิ้น 82 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
 - (1) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้าง และแนวทางในการดำเนินงานห้องสมุดในด้านต่างๆ มากำหนดกรอบในการถามคำถามอย่างกว้างๆ คือ ด้านการบริหาร ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านทรัพยากร ด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ ด้านการบริการ ด้านเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ด้านการประเมินคุณภาพห้องสมุดและงานด้านอื่นๆ อีก ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยอิสระและกว้างขวางโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Openended Structured Interview)
 - (2) แบบสอบถามรอบที่ 1 ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญในการตอบการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสร้างเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับ
 - (3) แบบสอบถามรอบที่ 2 ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้รับจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการตอบแบบสอบถาม รอบที่ 1 มาคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละข้อคำถามแล้วสร้างแบบสอบถามฉบับใหม่ที่ใช้ข้อคำถามเดิม แสดงตำแหน่งของค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 และนำแบบสอบถามในรอบที่ 2 ที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญไปศึกษากับชุมชนแต่ไม่แสดงค่าสถิติใดๆ ลงไป
 - (4) นำผลสรุปที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญและผู้นำชุมชนทำการสังเคราะห์เพื่อให้ได้แนวโน้มรูปแบบห้องสมุดโรงเรียนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

สรุปผลการวิจัย

จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและชุมชนที่มีความสอดคล้องกัน เกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบห้องสมุดโรงเรียนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน พบว่า

1. ด้านการบริหาร

บริหารงานโดยผู้บริหารสถานศึกษา ทำหน้าที่กำหนดในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับชุมชนให้ชัดเจน จัดระบบให้มีทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการและดำเนินการทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อม จึงมีบทบาทแตกต่างกันออกไป

องค์ประกอบของที่ปรึกษาคณะกรรมการอำนวยการบริหารห้องสมุด คือ ผู้แทนจากองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา ผู้แทนจากองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

องค์ประกอบของคณะกรรมการอำนวยการบริหารห้องสมุด คือ ผู้แทนจากองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้แทนจากองค์กรอิสระในท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนห้องสมุด ผู้แทนจากชุมชนผู้ให้บริการ ตัวแทนสถานศึกษา ผู้แทนจากองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา ตัวแทนสถานศึกษาอื่นที่เข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่าย มีบทบาทหน้าที่

ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ห้องสมุดโรงเรียนในการจัดสารสนเทศ องค์ความรู้เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดนโยบายในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จัดหางบประมาณให้การสนับสนุนห้องสมุด ประสานงานกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาห้องสมุด ประเมินผลการดำเนินงานและนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดนโยบาย เพื่อให้คณะกรรมการอำนวยการบริหารมีนโยบายในการพัฒนาห้องสมุดเป็นไปในทิศทางที่วางไว้

องค์ประกอบของคณะกรรมการดำเนินงานห้องสมุด คือ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการเพื่อทำหน้าที่เป็นประธาน หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ ครูบรรณารักษ์ ครู/อาจารย์ช่วยงานห้องสมุด หัวหน้าระดับชั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน อาสาสมัครที่เป็นผู้ปกครองและนักเรียน ครูฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ/เทคโนโลยีทางการศึกษามีบทบาทหน้าที่ในดำเนินงานตามนโยบายที่คณะกรรมการอำนวยการบริหารได้วางไว้ นำนโยบายมาสู่ภาคปฏิบัติโดยการหาวิธีการรูปแบบที่หลากหลายมาดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการใช้แหล่งการเรียนรู้ชุมชนให้ชัดเจน จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพห้องสมุด รายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะและในภาพรวมต่อคณะกรรมการอำนวยการบริหารและผู้เกี่ยวข้อง

2. ด้านงบประมาณ

หน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุนงบประมาณ คือ สถานศึกษา องค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรอิสระในท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนห้องสมุด หน่วยงานที่ต้องการส่งเสริมด้านการอ่านและการเรียนรู้

3. ด้านบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นำหลักการจัดการความรู้มาสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ การวิจัยและพัฒนาคุณภาพการดำเนินงาน สร้างเครือข่ายห้องสมุดโดยการถ่ายทอดความรู้จากชุมชนสู่โรงเรียนและโรงเรียนสู่ชุมชน ประชุมสัมมนาเรื่องราวเกี่ยวกับห้องสมุดหรือชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศและระดับนานาชาติ

4. ด้านทรัพยากร

การบริหารจัดการทรัพยากร คือ ดำรงและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงกับหลักสูตรของสถานศึกษาความต้องการของผู้เรียน บุคลากรและชุมชน จัดเก็บและจัดระบบสารสนเทศสารสนเทศที่มีอยู่ในเพื่อแนะนำและพัฒนาอาชีพสุขภาพอนามัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในรูปแบบของฐานข้อมูล เพื่อให้ชุมชนเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เชื่อมโยงสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับท้องถิ่นด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้และค้นคว้าให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ เพราะเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการเรียนรู้มากที่สุด

5. ด้านอาคารสถานที่ และครุภัณฑ์

การบริหารจัดการอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ คือ ปรับภูมิทัศน์ห้องสมุดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ ความสวยงามและความต้องการใช้งานในอนาคต อาคารห้องสมุดควรมีระบบรักษาความปลอดภัย ระบบป้องกันสาธารณะภัย และมีแสงสว่างอย่างเหมาะสม อาคารห้องสมุดควรตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของโรงเรียน การคมนาคมสะดวกไม่อยู่ในที่ลับเพื่อความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงานและผู้ใช้บริการ อาคารสถานที่

ภายในห้องสมุดควรประกอบด้วยพื้นที่เพื่อการบริหารจัดการห้องสมุด การบริการ การจัดกิจกรรม และอื่นๆ ตามความเหมาะสม มีบรรยากาศที่เหมาะสมทุกด้านเพื่อดึงดูดใจอยากให้เขาใช้บริการ

6. ด้านบริการและกิจกรรม

การจัดบริการให้กับชุมชน คือ นักเรียนเป็นตัวเชื่อมต่อการเรียนรู้ร่วมกันกับคนในชุมชน จัดกิจกรรมเคลื่อนที่ทุกรูปแบบเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ความสามัคคีของคนในชุมชน จัดทำข้อมูลข่าวสารองค์ความรู้ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมห้องสมุดที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทุกช่องทาง ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ห้องสมุดสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จัดทำกระดานสนทนาทางเว็บไซต์ (Web board) เพื่อการติดต่อสื่อสารแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้ใช้บริการกับผู้ให้บริการ

การจัดกิจกรรมให้กับชุมชน คือ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ห้องสมุด ในการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ควรมีคณะกรรมการของชุมชนหรือมีคณะกรรมการที่เป็นคนในชุมชนเข้าร่วม จัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้สารสนเทศ การศึกษาคนควาด้วยตนเอง การส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ชุมชนนำองค์ความรู้ที่มีอยู่เผยแพร่ให้กับผู้เรียน จัดกิจกรรมเพื่อสร้างอาชีพโดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น จัดฝึกอบรมตามหัวข้อที่ชุมชนร้องขอ จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชนเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุดให้กับชุมชน จัดอบรมการใช้ฐานข้อมูลในห้องสมุด จัดประชุมสัมมนาในหัวข้อที่ชุมชนกำลังให้ความสนใจ จัดการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ประเพณีท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่นตามวาระโอกาสสำคัญต่างๆ เวลาในการให้บริการและรวมกิจกรรมของชุมชน คือวันเสาร์ - อาทิตย์

7. ด้านเครือข่าย และความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

ห้องสมุดที่ควรมีความร่วมมือกันเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน คือ ห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดประชาชนในเขตพื้นที่บริเวณเดียวกัน หอสมุดแห่งชาติ โรงเรียนที่เป็นภาคีเครือข่ายหรือเป็นโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง หรือสถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อม ห้องสมุดโรงเรียนในเขตพื้นที่บริเวณอื่นในกรณีห้องสมุดมีความเข้มแข็งแล้ว ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในเขตพื้นที่บริเวณเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของความร่วมมือระหว่างห้องสมุด คือ จัดกิจกรรมร่วมกัน สร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยการเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เครือข่ายความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนสารสนเทศระหว่างท้องถิ่น ยืมทรัพยากรสารสนเทศระหว่างห้องสมุดที่เป็นภาคีเครือข่ายในเขตพื้นที่เดียวกันได้ แลกเปลี่ยนบุคลากรเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมตามความถนัดของบุคลากรนั้นๆ

8. ด้านการประเมินคุณภาพห้องสมุด

แนวทางการประเมินคุณภาพห้องสมุด คือ ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงานที่ได้วางไว้เพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานในครั้งต่อไป ประเมินผลเชิงคุณภาพ ประเมินผลเชิงปริมาณ ประเมินผลการดำเนินงานโดยหน่วยงานอิสระที่รับผิดชอบเกี่ยวกับมาตรฐานห้องสมุด ประเมินผลการดำเนินงานจากชุมชน ประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรห้องสมุด ประเมินผลทั้งกระบวนการในแต่ละด้านโดยกำหนดตัวชี้วัดให้ชัดเจน สมาคมห้องสมุดควรเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การประเมินพร้อมแจ้งตัวชี้วัดให้ชัดเจน ควรมีเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ห้องสมุดโรงเรียนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ชุมชน โดยเฉพาะ ใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนที่เพิ่มตัวชี้วัดเพื่อให้มีบทบาทในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ชุมชน ประเมินผลการดำเนินงานโดยคณะกรรมการอำนวยการบริหารห้องสมุด เช่น การประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงาน ประเมินผลเว็บไซต์ของห้องสมุด (Web Evaluation)

อภิปรายผล

การบริหารงานโดยผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้บริหารจัดการห้องสมุดโรงเรียนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ผู้แทนจากองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา ผู้แทนจากองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการอำนวยการบริหารห้องสมุดหรือคณะกรรมการอำนวยการบริหารห้องสมุด สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กล่าวไว้ในมาตรา 25 ว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

สนับสนุนงบประมาณห้องสมุดโดยสถานศึกษา องค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรอิสระในท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนห้องสมุด หน่วยงานที่ต้องการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งได้กล่าวไว้ในมาตรา 39 ว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

การพัฒนาบุคลากรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยนำหลักการจัดการความรู้มาสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้การวิจัยและการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงาน สร้างเครือข่ายห้องสมุดโดยการถ่ายทอดความรู้จากชุมชนสู่โรงเรียนและโรงเรียนสู่ชุมชน สนับสนุนบุคลากรให้เป็นสมาชิกทางวิชาชีพเดียวกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมสัมมนาเรื่องราวเกี่ยวกับห้องสมุดหรือชุมชน ทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับนานาชาติ พัฒนาทักษะความรู้อันพึงประสงค์ ได้แก่ การบริหารจัดการ การทำงานเป็นทีม การคิดเชิงวิเคราะห์และการรายงานผล จัดอบรมให้บุคลากรมีทักษะเพื่อนำความรู้ที่ได้มาจัดกิจกรรม ซึ่งวิจารณ์ พานิช (2546 : Online) กล่าวถึงองค์กรแห่งการเรียนรู้มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamics) มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของพัฒนาการด้านต่างๆ คล้ายมีชีวิต มีผลงานดีขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพและการสร้างนวัตกรรม (Innovation) รวมทั้งมีบุคลิกขององค์กรในลักษณะที่เรียกว่าวัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) ที่ผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์สามารถรู้สึกได้

การบริหารจัดการทรัพยากร โดยจัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงกับหลักสูตรของสถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียนบุคลากรและชุมชน รวบรวมสารสนเทศที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อสร้างอาชีพ สุขภาพอนามัย พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน จัดเก็บและจัดระบบสารสนเทศที่มีอยู่ในรูปแบบของฐานข้อมูลเพื่อให้ชุมชนเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็ว นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้และคนควาให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภาภรณ์ อังสาชน (2551: 71-72) ทรัพยากรควรได้มาจากการจัดซื้อที่ตรงกับความต้องการของชุมชน/สังคม การจัดหาทรัพยากรที่ตรงกับความต้องการของชุมชนจะช่วยให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต รวบรวมจัดระบบสารสนเทศ/ความรู้เพื่อแนะนำอาชีพใหม่ พัฒนาอาชีพใหม่และส่งเสริมคุณภาพชีวิต ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่หยุดนิ่งในการใฝ่รู้

การบริหารจัดการอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ห้องสมุด โดยปรับภูมิทัศน์ห้องสมุดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ อาคารห้องสมุดควรตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของโรงเรียนการคมนาคมสะดวกไม่อยู่ในที่ลับ ห้องสมุดควรประกอบด้วยพื้นที่เพื่อการบริหารจัดการห้องสมุด การบริการ การจัดกิจกรรมและอื่นๆ ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภาภรณ์ อังสาชน (2551: 72) ศูนย์กลางความรู้สร้างชุมชน/เครือข่ายแห่งความรู้ในเรื่องต่างๆ คัดเลือกและพัฒนาจากห้องสมุดที่มีอยู่เดิมให้เป็นศูนย์กลางความรู้ของท้องถิ่น

การจัดบริการให้กับชุมชนโดยจัดทำข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมห้องสมุดที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระบบเครือข่ายข้อมูลท้องถิ่นกับเครือข่ายโลก พัฒนาคุณภาพการบริการให้ผู้ใช้ได้รับความสะดวก รวดเร็วและตรงกับความต้องการพัฒนา เพื่อให้ห้องสมุดเป็นแหล่งบริการสารสนเทศที่ทันสมัย ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ห้องสมุดสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของอาภาภรณ์ อังสาชน (2551: 72) ศูนย์กลางความรู้ มีหน้าที่จัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของประชาชนและสังคมที่สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาประเทศในรูปแบบต่างๆ เพื่อระบุและรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน บริการเผยแพร่สารสนเทศ/ความรู้ บริการและกิจกรรมโดยใช้ช่องทางต่างๆที่เหมาะสม รวบรวมและเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านวัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้บริการ

การจัดกิจกรรมให้กับชุมชนโดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การส่งเสริมการอ่าน และการเรียนรู้อาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นมาร่วม ในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างอาชีพ จัดฝึกอบรมตามหัวข้อที่ชุมชนร้องขอ จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชนเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งได้กล่าวไว้ในมาตรา 29 ว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์การเอกชน และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน

วัตถุประสงค์ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด โดยจัดกิจกรรมร่วมกันสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยการเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและแลกเปลี่ยนสารสนเทศระหว่างท้องถิ่น ยืมทรัพยากรสารสนเทศระหว่างห้องสมุดที่เป็นภาคีเครือข่ายในเขตพื้นที่เดียวกันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภาภรณ์ อังสาชน (2551: 72) ศูนย์กลางความรู้ทำหน้าที่รวบรวมและเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้บริการจัดให้มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรสารสนเทศ/ความรู้ระหว่างศูนย์กลาง

การประเมินคุณภาพห้องสมุดโดยประเมินผลทั้งกระบวนการในแต่ละด้าน โดยกำหนดตัวชี้วัดให้ชัดเจน ประเมินผลเชิงคุณภาพ ประเมินผลเชิงปริมาณ ประเมินผลการดำเนินงานจากชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล โคตา (2545 : บทคัดย่อ) ห้องสมุดประชาชนอำเภอเน้นการประเมินคุณภาพมากยิ่งขึ้น เช่น ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านมากขึ้น นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและชุมชนให้ดีขึ้น มีการประเมินทั้งระบบและบุคลากรภายนอกมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดโรงเรียน ในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ต่อองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา และบรรณารักษ์ ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหารจัดการห้องสมุดโรงเรียนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับชุมชนให้ชัดเจน จัดระบบการบริหารจัดการที่มีทุกภาคส่วนได้แก่ สถานศึกษา องค์กรอิสระในท้องถิ่นให้การสนับสนุนห้องสมุด ชุมชนผู้ใช้บริการเข้าร่วม

บริหารจัดการ สนับสนุนงบประมาณและประเมินคุณภาพห้องสมุดโดยการประเมินผล ทั้งกระบวนการในแต่ละด้าน โดยกำหนดตัวชี้วัดให้ชัดเจน

2. องค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ และสนับสนุนงบประมาณ

3. พัฒนาบุคลากรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการพัฒนาทักษะความรู้ในการปฏิบัติงาน และการบริหาร เพิ่มเพิ่มเติม ด้านภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง นำหลักการจัดการความรู้มาสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้การวิจัยและการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงาน สร้างเครือข่ายห้องสมุดโดยการถ่ายโอนความรู้จากชุมชนสู่โรงเรียนและโรงเรียนสู่ชุมชน

4. จัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงกับหลักสูตรของสถานศึกษาและความต้องการของผู้ใช้บริการ รวบรวมสารสนเทศที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อสร้างอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน จัดเก็บสารสนเทศที่มีอยู่ในรูปแบบของฐานข้อมูลเพื่อให้ชุมชนเข้าถึงอย่างสะดวกรวดเร็ว เชื่อมโยงสารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับท้องถิ่นด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

5. การจัดบริการให้กับชุมชน โดยชุมชนสามารถเข้าใช้บริการภายในห้องสมุด จัดกิจกรรมเชิงรุกทุกรูปแบบ เข้าไปในชุมชน จัดทำข้อมูลข่าวสาร องค์กรความรู้ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมห้องสมุดที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทุกช่องทาง จัดประชุมสัมมนาในหัวข้อที่ชุมชนกำลังให้ความสนใจ ให้บริการในวันเสาร์-อาทิตย์

6. ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด คือ จัดกิจกรรมร่วมกัน สร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยการเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนสารสนเทศระหว่างท้องถิ่น ยืมทรัพยากรสารสนเทศระหว่างห้องสมุดที่เป็นภาคีเครือข่ายในเขตพื้นที่เดียวกันได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการนำห้องสมุดโรงเรียน มาเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

2. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารห้องสมุดทุกประเภทเกี่ยวกับแนวทางความร่วมมือระหว่างห้องสมุด เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ห้องสมุดมีความร่วมมือกันให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ชลภัศร์ วงษ์ประเสริฐ. โครงการอบรมห้องสมุดมีชีวิตสู่จุดประกายห้องสมุดมีชีวิตในโรงเรียน ชวนเด็กไทยรักการอ่าน. กรุงเทพฯ : อุทยานการเรียนรู้ TK park., 2549.
- ชุดิมา สัจจันนท์. "เครือข่าย : ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาห้องสมุด." เอกสารการสัมมนาเรื่อง งานสารสนเทศของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ในภาวะวิกฤต. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน, 2544.
- ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์. ระบบเปิดของห้องสมุด. มหาสารคาม : สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2528.
- ทองอยู่ แก้วไทรชะ และชัยศ อิ่มสุวรรณ. "การจัดการบริหารและการบริการของห้องสมุด เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พงศ 2544," เอกสารการประชุมใหญ่สามัญและประชุมวิชาการประจำปี เรื่องการปฏิรูปห้องสมุดเพื่อการศึกษายุคใหม่. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2544.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547.
- วิจารณ์ พานิช. องค์การแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้. (ออนไลน์). 2546. แหล่งที่มา : <http://www.ha.or.th/Document/LOKM1KPI.450511.doc>. (6 กรกฎาคม 2551).
- วิชัย ต้นศิริ. มองแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536.
- อาภากรณ อังสาชน. "การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมของศูนย์กลางความรู้สำหรับประชาชน," วารสารห้องสมุด. 2, 4 (มกราคม - มิถุนายน 2552) : 71-73.
- อุบล โกลา. แนวโน้มการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอในทศวรรษหน้า ศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร-มหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.